

3.1 Ištikimybė ir pareiga bendruomenei

1 uždutis. Kas yra ištikimybė ir pareiga? Užrašykite, kaip šias sąvokas suprantate.

Ištikimybė - ...

Pareiga - ...

1. Palyginkite savo versiją su žodynuose pateikiamomis reikšmėmis.

Ištikimybė

Ištikimybė – atsidavimas.

Ištikimas, -à – atsidavęs, patikimas; geras, tvirtas, atsakantis.

„Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“

Ištikimybė – ištikimumas.

Ištikimas, -à – atsidavęs; patikimas, tikras, teisingas; geras, atsakantis, tvirtas.

„Lietuvių kalbos žodynas“

Pareiga

Pareigà – būtinas pagal įstatymą, paprotį, dorovę veiksmas.

Pareigingas, -a – gerai atliekantis pareigą ar pareigas.

„Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“

Pareigà – tai, kas būtina, privaloma atlikti; darbas, veiksmas, susijęs su tarnyba, apsiėmimu, pažadu; priedermė.

Pareigingas, -a – gerai atliekantis pareigas, pareigus.

„Lietuvių kalbos žodynas“

2. „Sinonimų žodyne“ raskite žodžių *ištikimas* ir *pareigingas* sinonimų, o „Antonimų žodyne“ – antonimų ir juos užrašykite (žr. *Naudingos nuorodos*).

Ištikimas - ...

Pareigingas - ...

Ištikimas - ...

Pareigingas - ...

2 uždutis. Remdamiesi atliktomis užduotimis, papildykite sakinius.

Visais laikais ištikimybė ir pareiga šeimai, bendruomenei buvo laikomos vertybėmis. Manoma, kad ištikimybė – tai _____, _____ kitam. Tačiau iš tiesų ši vertybė yra mūsų patikimumas, stuburas, atramos taškas, pagrindas. Esu ištikimas ne todėl, kad esu _____, _____, o todėl, kad kitaip negaliu, nes prarasiu pats save. Pareiga yra veiksmas, _____. Jei pareiga primetama, prieštarauja mano įsitikinimams, ją atlieku _____, tačiau jei ji paremta mano vertybėmis, įsitikinimais, laisva valia, ją vykdu _____, atsakingai, aukodamas save.

3.1 Ištikimybė ir pareiga bendruomenei

3 užduotis. Perskaitykite graikų mitą apie Antigoną ir bendradarbiaudami atsakykite į klausimus.

Priešistorė: Edipo (Oidipo) mitas

Edipas Korinte užaugo nežinodamas savo kilmės, todėl panoro išsiaiškinti savo kilmę. Nuvykęs pas Delfų orakulą ir sužinojęs, kad užmuš savo tėvą ir motiną, Edipas iškeliavo iš Korinto, tikėdamasis išvengti sunkaus likimo. Kelyje susidūrė su keleiviais ir, kilus konfliktui, juos nužudė.

Atvykęs į Tėbus Edipas išgelbėjo miestą nuo pabaisos Sfinkso (Sfingės), todėl buvo išrinktas karaliumi ir vedė žuvusio Tėbų karaliaus žmoną Jokastę, su kuria susilaukė keturių vaikų: Polineiko, Eteoklio, Antigonės ir Ismenės. Po keliolikos metų mieste prasidėjus marui Delfų orakulas paskelbė, kad liga pasitrauks tik tada, kai iš miesto bus išvarytas buvusio valdovo Lajo žudikas. Ištyręs nusikaltimą Edipas suprato pats nužudęs savo tėvą ir vedęs motiną. Tai sužinojusi Jokastė nusižudė, Edipas, bausdamas save už dvasinį aklumą, išsidūrė akis ir Antigonės lydimas iškeliavo į tremtį. Valdyti Tėbų liko jo sūnūs – Eteoklis ir Polineikas. Broliai susipyko dėl valdžios ir Polineikas, išvytas iš miesto, sugrįžo į jį su svetima argiečių kariuomene. Miesto gyventojai apgynė Tėbus, tačiau dvikovoje žuvo abu broliai. Naujuoju Tėbų karaliumi tapo Antigonės dėdė Kreontas, įsakęs garbingai palaidoti Eteoklį, kuris gynė gimtąjį miestą, o Polineiko kūną palikti sudraskyti šunims ir paukščiams. Tai buvo didžiausias išniekinimas – palaidoti mirusį graikams buvo švenčiausia priedermė.

Antigonė

Po pergalės prieš argiečius Tėbų džiaugsmui ir didžiavimuisi nebuvo galo. Tik gedulingai apsitaisiusios Antigonė ir Ismenė gaudžiai raudojo prie savo žuvusių brolių.

Jos norėjo garbingai palaidot užmuštųjų kūnus, kad jie gautų atilsį šešėlių karalystėje. Tačiau Kreontas liepė miestui iškilmingas laidotuves kelti vienam Eteokliui, Tėbų gynėjui. O Polineiką, į gimtąjį miestą atvedusį priešus puolikus, įsakė išmesti už sienos, kad lavoną sukaptų grifai.

Siaubas sukaustė seserų širdis po šitokios ištarmės. Būdamą neveikli ir baikšti, Ismenė nediršo prieštarauti Kreonto valiai, bet išdidi ir kilni Antigonė negalėjo pakęsti brolio nešlovės ir ryžosi prieš karaliaus valią išpildyti savo šventą pareigą žuvusiam. Nepaisydama išsigandusios Ismenės prašymo, Antigonė nuėjo ton vieton, kur gulėjo nepalaidoti Polineiko palaikai. Būriai grifų ir šunų sukiojosi apie karalaitį. Antigonė apibėrė pliką mirusiojo kūną žeme ir atliko šventąjį ritualą pagal senovinius papročius, kurių laikėsi visi helėnai.

Čia ją ir užklupo sargas, kuris saugojo Polineiko kūną, kad niekas nedirštų jo laidoti.

Sučiupta ir atvesta pas senąjį valdovą, Antigonė drąsiai ir išdidžiai režė jam į akis:

– Taip, aš apibėriau nelaimingojo brolio kūną žeme ir aukas aukojau, nes gyvieji negali mirusiam užginti jo teisių, ir nedera keršyti užmuštiesiems. Teisybė, Polineikas išdavė tėvynę, tačiau buvo nubaustas mirtimi.

Kreontas, griežtas valstybės įstatymų sergėtojas, pasmerkė myriop Antigonę. Nė nedvejodamas jis paskelbė nuožmų nuosprendį savo tikrai seserėčiai ir vienatinio sūnaus Haimono sužadėtinei. Ji turi būti nubausta, kad žmonės žinotų, jog įstatymas yra įstatymas, jog išimties jis nedaro net karališko kraujo palikuonims.

3.1 Ištikimybė ir pareiga bendruomenei

Tuščiai maldavo Haimonas nepalenkiamą tėvą, karaliaus nesujaudino nė Ismenės prašymai. Kreontas nepakeitė nuosprendžio. Antigonė turi mirtį. Ir liepė ją nuvesti požemin ir gyvą ten užmūryti. Visus žmones apėmė siaubas.

Nesuvirpėjo Antigonei lūpos, kai sužinojo savo likimą.

Ji ramiai sutiko kankinės mirtį. Nors ir buvo gaila jaunystės, dar nepatyrusios laimės ir meilės, tačiau Antigonė nė valandėlės nesigraužė dėl to, ką buvo padariusi. Žmonės irgi nedrįso priešintis karaliaus valiai, nors ir palaikė Antigonę.

Išvedus seserėčią, Kreontas nusiminęs bastėsi po savo kambarius, kamuojamas niūrių minčių. Tačiau kitaip pasielgti negalėjo. Būdamas karaliaus valdžios atstovas, jis turėjo sergėti valstybės įstatymus. Ir pats Dzeusas, dievų valdovas, tikriausiai būtų taip pasielgęs.

Taip jam besvarstant, staiga priešais išdygo senis Teiresijas ir, tolyn įsmeigęs savo nereges akis, piktai ėmė šaukti:

– Du kartus nusikaltai, Kreontai, ir dievai nuo tavęs nusigrėžė. Požemis priklauso mirusiems, o gyvenimas – gyviesiems. Tu pažeidei šventąją tvarką ir už tai būsi nubaustas. Nė diena nepraeis, o tavo namus aplankys mirtis.

Išsigandęs pranašystės, Kreontas nusprendė atšaukti savo įsakymą. Rėkdamas išbėgo į pilies kiemą: tegul kuo veikia neša Polineiko kūną į Kadmidų kapą, tegul paleidžia užmūrytą Antigonę! Greičiau, greičiau! Kur Haimonas? Kur jo sūnus?

Nuskubėjo Kreontas į požemį, kur liepė gyvą palaidoti Antigonę. Nelaimę lemianti nuojauta ginė jį į bausmės vietą. Atsidūręs prie uolos urvo, karalius liepė išdaužti angą mūro sienoje ir įlindo į niūry požemį. Tenai pamatė siaubingą vaizdą. Ant žemės guli negyva Antigonė su kilpa ant kaklo, o jai prie kojų dejuoja Haimonas, sukniubęs ant sužadėtinės lavono. Išvydęs tėvą, jis pervėrė save kalaviju. Iš skausmo praradus sūnų nusižudo Haimono motina.

Pagal Vandą Markovską „Graikų mitai“

*Gintaro Varno spektaklis „Oidipo mitas. Tėbų trilogija“.
Antigonė laidoja savo brolių. D. Matvejevo nuotrauka*

Klausimai

1. Kodėl Kreontas neleidžia laidoti Polineiko?
2. Kaip šioje situacijoje elgiasi Antigonės sesuo Ismenė? Kaip jūs vertinate jos laikyseną?
3. Kodėl rizikuodama gyvybe Antigonė palaidoja savo brolių? Kas skatina ją taip elgtis – ištikimybė ar pareiga?
4. Kodėl Kreontas taip negailestingai pasielgia su savo giminaitė Antigone?
5. Kokia yra Antigonė? Kaip ji priima Tėbų karaliaus nuosprendį?
6. Kodėl Kreontas nusprendžia atšaukti savo įsakymą?
7. Kaip manote, ką simbolizuoja herojiškas Antigonės poelgis?

3.1 Ištikimybė ir pareiga bendruomenei

 4 uždutis. Susipažinkite su lietuvių poetės Janinos Degutytės pristatymu, perskaitykite jos eilėraštį „Antigonė“ ir bendradarbiaudami atsakykite į klausimus, atlikite uždutis.

Janina Degutytė tarp Vilniaus pienių. A. Žižiūno nuotrauka

Janina Degutytė (1928–1990) – viena žymiausių lietuvių poečių, vertėja, eilėraščių ir pasakų knygų vaikams autorė. Gimusi Šančiuose, Kauno priemiestyje, dar mokydamasi Kauno VII gimnazijoje parašė pirmuosius eilėraščius. Vilniaus universitete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą, mokytojavo Tauragėje, Nemenčinėje, 1958 m. pradėjo dirbti Valstybinėje grožinės literatūros leidykloje redaktore Vilniuje. Kūrybai būdingos lyrinės nuotaikos, melodingumas, jausmingumas, gamtos, tautosakos, kultūros motyvai. Garsiausi kūriniai – eilėraščių rinkiniai „Ugnies lašai“, „Pilnatis“, „Šiaurės vasaros“, „Tarp saulės ir netekties“, „Purpuru atsivėrusi“, „Purpuro valanda“, pasakos, eilėraščiai vaikams „Pelėdžiuko sapnas“, „Nepalik manęs“. Kūrinių išversta į anglų, prancūzų, ispanų, švedų, vokiečių, slovakų, lenkų, latvių ir kitas kalbas. Eilėraštis „Antigonė“, parašytas 1966 metais, sukurtas pagal Sofoklio tragediją „Antigonė“.

Pagal Jurgitą Žaną Raškevičiūtę „Degutytė“

Antigonė

Lik sveikas, sužadėtini, – nebučiauvau dar tavęs.
Lik sveikas, sūnau, kuris niekad nebūsi.
Meilė mane atvedė – meilė išves.
Taip virpa pratiestoj rankoj paryčio vėjo gūsis...
Aš grįšiu.

Aš tūkstantį kartų grįšiu
Pusiaunakčiais laidoti savo brolių.
Per ugniavietes,
per smėlį raudoną,
Per lietaus pritvinkusį molį –
Grįšiu.
Aš ateisiu basa.
Mano rankos beginklės ir tuščios.
Bet ne tas įstatymas laikinas – man visagalis.
Tegu jie
ir keiks mane, ir pečiais
abejingai gūžčios,
ir tūkstantį kartų teis.

Bet manęs nuteisti negali.
Jiems kaip vaiduoklis –
eisiu per žemę sūrią –
Tą mūšio lauką –
laidoti brolių – baltų ir juodų...
Kol tironiškos rankos šešėlis
žemę slegia ir jūrą,
Kol vergo vardas
gėda tebedega ant veidų...
Pusiaunakčiais eisiu – tūkstantį kartų! –
Tamsa, tavo kūną užklojusia,
alsuot...
Tavo galvą bejėgę priglausti,
prie šono padėti kardą, –
Tūkstantį kartų pasmerkta –
Antigonė –
tavo sesuo.

Janina Degutytė

3.1 Ištikimybė ir pareiga bendruomenei

Klausimai ir užduotys

1. Kokį įspūdį padarė skaitytas eilėraštis? Kokių minčių, jausmų jis sukėlė? Kurios eilėraščio eilutės jums atrodo pačios jautriausios, skausmingiausios? Pabraukite jas.

2. Šis eilėraštis – ir atsisveikinimas, ir pasižadėjimas, ir kreipimasis. Užrašykite:

Su kuo atsisveikinama?

Dėl ko, kas pasižadama?

Į ką kreipiamasi?

3. Trečiąja eilute atskleidžiama Antigonės esmė ir gyvenimo prasmė. Užrašykite ją savais žodžiais.

4. Antigonės būsenos keičiasi. Kokias būsenas ji patiria? Pastebėkite jas ir užrašykite citatų.

**Skausmas, sielvartas, gėla,
baimė**

**Pasiryžimas, drąsa, išdidumas,
nenuolankumas**

„Taip virpa praviestoj rankoj paryčio
vėjo gūsis.“

**Panieką, apmaudas,
įniršis, pyktis**

**Švelnumas, gailestis,
susitaikymas, rūpestis**

3.1 Ištikimybė ir pareiga bendruomenei

5. Kokias kliūtis eilėraščio Antigone pasiryžusi įveikti, kad įvykdytų šventą pareigą – palaidotų brolius? Kaip ji pasirengusi jas įveikti?

6. *Smėlis raudonas, žemė sūri, balti ir juodi broliai* yra metaforos (žr. 1.1 pamoką). Kaip manote, ką jos reiškia?

Smėlis raudonas – ...

Žemė sūri – ...

Broliai, balti ir juodi – ...

7. Kokios vertybės Antigonei tūkstantį kartų svarbesnės už laikiną įstatymą, *tironiškos rankos šešėljį* ir net gyvybę? Papildykite.

Tiesa

Birutė Mar. Monospektaklis „Antigonė“. D. Matvejevo nuotrauka

3.1 Ištikimybė ir pareiga bendruomenei

8. Lietuvių filosofas Naglis Kardelis teigia, kad be Antigonės Vakarų pasaulio apskritai nebūtų. Vadinasi, Antigonės vertybės yra Vakarų pasaulio pamatas, be jų jis tiesiog žlugtų. Ar sutinkate su filosofo mintimi? Kodėl?

9. Lietuvių filosofas N. Kardelis teigia: „Pasaulyje, kuriame vis agresyviau ima dominuoti akla galia, reikalaujanti tokio pat aklo paklusnumo universalioms, kaip dabar madinga sakyti, globalioms taisyklėms, kiekvienas iš mūsų (be abejo, neišskiriant ir vyrų!), kurie tik mėginame vaduotis iš universalaus konformizmo gniaužtų, neišvengiamai esame potenciali Antigonė.“ Kada negalima paklusti?

Nežinau, gal nelabai suprantu filosofo mintį, bet man atrodo, kad Antigonė yra stipri, vyrų jėgai, sprendimams pasipriešinusi jauna moteris. Ji atsisakė visko – mylimojo, būsimų vaikų – ir padarė tai, ko iš jos niekas nesitikėjo. Tikėtų ją pavadinti feministe, bet dar labiau – didvyre. Ir, žinoma, ji ištikima sesuo! Už įstatymą jai svarbiau teisingumas, pagarba tradicijoms, meilė.

10. Antigonė pasiryžusi grįžti ir garbingai laidoti brolius tūkstantį, t. y. daugybę, kartų. Pabraukite eilutes, kuriomis pasakoma, kiek (iki kol) ji tai darys. Kaip jūs manote, ar pasaulis – *tas mūsų laukas* – kada nors pasikeis taip, kad Antigonei nereikės grįžti? Kaip turėtų pasikeisti pasaulis, kad tokia Antigonės auka nebūtų reikalinga?

11. Kokia graikų mito apie Antigonę ir poetės Janinos Degutytės eilėraščio „Antigonė“ idėja? Užrašykite ją 1 sakiniu.

3.1 Ištikimybė ir pareiga bendruomenei

5 užduotis. Apibendrinami pagrindinę eilėraščio mintį (idėją), jūsų bendraamžiai atkreipė dėmesį į eilėraščio parašymo metus – 1966 m. – ir suabejojo, ar poetė, kalbėdama Antigonės vardu, iš tikrųjų galvojo tik apie antikinio pasaulio heroję.

Buvo gūdus sovietmetis, poetai, pasitelkę metaforas ir **ezopinę kalbą**, kalbėjo apie Lietuvos tautai skaudžius ir svarbius dalykus. Man atrodo, kad poetė kalba apie Antigonės situacijoje atsidūrusius Lietuvos žmones.

Ezopinė kalba yra alegorijos atmaina, perkeltinių prasmų, metaforų ir kt. priemonėmis užšifruojanti priešingas esamam (sovietiniam) režimui idėjas, kuriamas dvilypis kūrinio planas, kurio paslėptos reikšmės yra aiškios visuomenei ir neįkandamos cenzūrai.

Pagal Ramintą Važgėlaitę „Ezopas“

Prisiminkite Lietuvos gyventojų genocido, tremties, rezistencijos istoriją, peržvelkite nuotraukas (žr. *Naudingos nuorodos*) ir susiekite J. Degutytės „Antigonę“ su lietuvių tautos istorija. Apie kokias tautos patirtis Antigonės balsu ir ezopine kalba prabyla poetė?

Tremtinės, plaukiančios iš Trofimovsko į Jakutską, tarpinėje Kiusiūro stotelėje laukia laivo. Iš kairės: Sofija Kazlauskienė, Hilda Tautvaišienė, Audangė Vilkaitytė, Ona Šnirienė, Genovaitė Štarienė, Aldona Nausėdienė, Eugenija Giedrikienė. Jakutijos ASSR, 1947 m. Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus nuotrauka

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 18 empty rows.